

Czy stowarzyszenie A. może przetwarzać dane osobowe pana B. na portalu dobrywykladowca.pl?

Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (Dz. U. z 2014 r. poz. 1182 z późn zm.), zwana dalej ustawą o ochronie danych osobowych, definiuje przetwarzanie danych jako jakiegokolwiek operacje wykonywane na danych osobowych, takie jak zbieranie, utrwalanie, przechowywanie, opracowywanie, zmienianie, udostępnianie i usuwanie, a zwłaszcza te, które wykonuje się w systemach informatycznych; (art. 7 pkt 2). Oznacza to, że zgodnie z ustawą o ochronie danych osobowych przetwarzaniem danych są czynności faktyczne dokonywane na danych osobowych. Zamieszczanie informacji o imieniu, nazwisku, pseudonimie, uczelni i kierunku oraz ocen nauczania wykładowcy i publikacja tych danych na portalu dobrywykladowca.pl w taki sposób, że dostęp do nich jest możliwy dla każdego użytkownika Internetu, jest przetwarzaniem danych w rozumieniu ustawy.

Zgodnie z brzmieniem art. 7 ust. 4 ustawy administratorem danych jest organ, jednostka organizacyjna, podmiot lub osoba, o których mowa w art. 3 ustawy, decydujące o celach i środkach przetwarzania danych. Według art. 3 ust. 2 pkt 2 ustawy, administratorami danych są osoby fizyczne i osoby prawne oraz jednostki organizacyjne nie będące osobami prawnymi, jeżeli przetwarzają dane osobowe w związku z działalnością zarobkową, zawodową lub dla realizacji celów statutowych, które mają siedzibę na terytorium Rzeczypospolitej. Z treści tej regulacji wynika, że do administratora należy dookreślenie celów, w jakich przetwarzane są przez niego dane osobowe, poprzez ustalenie celów statutowych.

Należy zwrócić uwagę, że zgodnie z art. 2 ust. 2. ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach (Dz. U. z 2015 r. poz. 1393): stowarzyszenie samodzielnie określa swoje cele, programy działania i struktury organizacyjne oraz uchwała akty wewnętrzne dotyczące jego działalności oraz zgodnie z art. 10 ust. 1 pkt 3) tejże ustawy: statut stowarzyszenia określa w szczególności cele i sposoby ich realizacji. Zatem należy założyć, że stowarzyszenie A., które powstało w celu prowadzenia portalu internetowego oceniającego wykładowców, ma, na mocy ustawy Prawo o Stowarzyszeniach, określony w treści statutu cel swojej działalności. W związku z powyższym stowarzyszenie A. jest administratorem danych wg ustawy o ochronie danych osobowych, ponieważ przetwarza dane osobowe w celach statutowych.

Art. 23 ust. 1 ustawy uprawnia administratorów danych do przetwarzania danych osobowych, w tym ich udostępniania, wtedy, gdy spełniona jest jedna z przesłanek enumeratywnie wskazanych w tym przepisie. Stosownie do treści powołanego przepisu,

przetwarzanie danych jest dopuszczalne wtedy, gdy: osoba, której dane dotyczą, wyrazi na to zgodę, chyba że chodzi o usunięcie dotyczących jej danych (pkt 1), jest to niezbędne dla zrealizowania uprawnienia lub spełnienia obowiązku wynikającego z przepisu prawa (pkt 2), jest to konieczne do realizacji umowy, gdy osoba, której dane dotyczą, jest jej stroną lub gdy jest to niezbędne do podjęcia działań przed zawarciem umowy na żądanie osoby, której dane dotyczą (pkt 3), jest niezbędne do wykonania określonych prawem zadań realizowanych dla dobra publicznego (pkt 4), jest to niezbędne dla wypełnienia prawnie usprawiedliwionych celów realizowanych przez administratorów danych albo odbiorców danych, a przetwarzanie nie narusza praw i wolności osoby, której dane dotyczą (pkt 5). Jak wynika z opinii Generalnego Inspektora wyrażonej w decyzji z dnia 10 października 2015 r.¹ przesłanki te co do zasady są równoprawne, zatem spełnienie co najmniej jednej z nich stanowi o zgodnym z prawem przetwarzaniu danych osobowych.

Pan B. argumentuje, że nie wyraził zgody na przetwarzanie jego danych osobowych. Ustawa wyjaśnia, w art. 7 pkt 5, że zgoda to oświadczenie woli, którego treścią jest zgoda na przetwarzanie danych tego, kto składa oświadczenie. Ten sam przepis stanowi, że zgoda może być cofnięta w każdym czasie. Zgoda osoby, której dane dotyczą jest przesłanką dopuszczalności przetwarzania danych zgodnie z art. 23, lecz stanowi tylko jedną z kilku równorzędnych przesłanek. Należy uznać, że w omawianym przypadku przesłanką przetwarzania danych osobowych pana B. był usprawiedliwiony cel realizowany przez administratora danych (art. 23 ust. 1 pkt 5), a nie zgoda osoby, której dane dotyczą (art. 23 ust. 1 pkt 1). Co za tym idzie zgoda osoby, której dane dotyczą, nie jest w tym przypadku konieczna, zatem brak zgody pana B. nie miał wpływu na dopuszczalność przetwarzania danych na portalu. W konsekwencji proces przetwarzania danych jest zgodny z ustawą, gdy stowarzyszenie A. wykaże, iż przetwarzanie danych osobowych jest niezbędne dla wypełnienia realizowanych przez niego celów, przy czym nie może naruszać praw i wolności osoby, której dane mają być przetwarzane. Cel prawnie usprawiedliwiony musi być oznaczony i konkretny². Jak już wcześniej wspomniałem, zgodnie z ustawą prawo o stowarzyszeniach, stowarzyszenie samodzielnie określa swoje cele i sposoby ich realizacji poprzez statut stowarzyszenia. Zatem, jeżeli celem stowarzyszenia A. jest ocena wykładowców uczelni w W., to realizację tego celu można uznać za okoliczność

¹ Decyzja GIODO DOLIS/DEC-834/15/92221,92224 z dnia 10 października 2015 r.

²J. Barta, P. Fajgielski, R. Markiewicz, Ochrona danych osobowych, 2004 str. 513

wystarczającą do wypełnienia przesłanki z art. 23 ust. 1 pkt 5 ustawy o ochronie danych osobowych, przez co przetwarzanie danych osobowych pana B. jest dopuszczalne.

Zgodnie z art. 23 ust. 1 pkt 5 ustawy o ochronie danych osobowych przetwarzanie danych motywowane uzasadnionym celem nie może naruszać praw i wolności osoby, której dane są przetwarzane. To sformułowanie można rozumieć w taki sposób, że przetwarzanie danych nie może naruszać żadnych z konstytucyjnych praw i wolności. Nie można przy tym wskazywać naruszenia "prawa do ochrony danych osobowych", gdyż przepis art. 23 ust. 1 pkt 5 ustawy o ochronie danych osobowych stanowi przesłankę ograniczenia właśnie tego prawa.³ Do praw, które muszą być respektowane przy przetwarzaniu danych osobowych należą: prawo do ochrony życia prywatnego, rodzinnego czy też prawo do decydowania o swoim życiu osobistym. W kontekście analizowanej sprawy należy wziąć pod uwagę specyfikę zawodu nauczyciela akademickiego. Jak trafnie zauważył Generalny Inspektor w decyzji z dnia 10 października 2015 r. sposób wykonywania zawodu zaufania publicznego i uzyskane efekty podlegają społecznej kontroli, zaś serwis internetowy umożliwiający użytkownikom zamieszczanie opinii i komentarzy jest jednym z narzędzi za pomocą, którego można wykonywać tę społeczną kontrolę. Wobec tego należy rozważyć czy zawód nauczyciela akademickiego jest zawodem zaufania publicznego, jeżeli tak, to należy uznać, że prowadzony przez stowarzyszenie serwis jest formą społecznej kontroli wykonywania zawodu przez pana B., w konsekwencji przetwarzanie danych osobowych jest uzasadnione w świetle polskich przepisów dot. ochrony danych osobowych. Zgodnie ze stanowiskiem Trybunału Konstytucyjnego, wyrażonym w orzeczeniu z 7 maja 2002 r.⁴ „Zawód zaufania publicznego” to zawód polegający na obsłudze osobistych potrzeb ludzkich, wiążący się z przyjmowaniem informacji dotyczących życia osobistego i zorganizowany w sposób uzasadniający przekonanie społeczne o właściwym dla interesów jednostki wykorzystywaniu tych informacji przez świadczących usługi. Wykonywanie zawodu zaufania publicznego określane jest dodatkowo normami etyki zawodowej, szczególną treścią ślubowania, tradycją korporacji zawodowej czy szczególnym charakterem wykształcenia wyższego i uzyskanej specjalizacji. Specyfika zawodu nauczyciela akademickiego, w szczególności wykształcenie wymagane do jego wykonywania i normy etyki zawodowej, pozwala zakwalifikować go jako zawód zaufania publicznego. Dodatkowo należy zauważyć, iż przytoczone komentarze użytkowników portalu zawierają opinie dotyczące jakości prowadzenia przez niego zajęć

3J. Barta, P. Fajgielski, R. Markiewicz, Ochrona danych osobowych, 2004 str. 517

4 Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 7 maja 2002 r. sygn. akt SK.20/00

dydaktycznych, zatem dotyczą wyłącznie zawodowej działalności pana B nie odnosząc się do jego życia osobistego. Konkludując, w przedstawionym stanie faktycznym nie można stwierdzić, by naruszone zostało prawo czy wolność wykładowcy, przez co przetwarzanie jego danych osobowych w zakresie niezbędnym dla realizowania usprawiedliwionego celu stowarzyszenia jest dopuszczalne.

Warto podkreślić, że na administratorze danych ciąży obowiązek informacyjny określony w art. 24 i 25 ustawy o ochronie danych osobowych. W przypadku zbierania danych osobowych nie od osoby, której dane dotyczą (w omawianym przykładzie informacje pochodzą od studentów, czyli osób trzecich), administrator jest obowiązany, zgodnie z art. 25 ustawy, poinformować tę osobę, bezpośrednio po utrwaleniu zebranych danych, a więc po zapisaniu danych w sposób umożliwiający ich dalsze przetwarzanie⁵ o:

- 1) adresie swojej siedziby i pełnej nazwie, a w przypadku gdy administratorem danych jest osoba fizyczna – o miejscu swojego zamieszkania oraz imieniu i nazwisku,
- 2) celu i zakresie zbierania danych, a w szczególności o odbiorcach lub kategoriach odbiorców danych,
- 3) źródle danych,
- 4) prawie wglądu do swoich danych oraz ich poprawiania,
- 5) uprawnieniach wynikających z art. 32 ust. 1 pkt. 7 i 8, tj. prawie wniesienia pisemnego, umotywowanego żądania zaprzestania przetwarzania jej danych ze względu na jej szczególną sytuację oraz wniesienia sprzeciwu wobec przetwarzania jej danych, gdy administrator danych zamierza je przetwarzać w celach marketingowych lub wobec przekazania jej danych osobowych innemu administratorowi; uprawnienia te przysługują wyłącznie w sytuacji, gdy administrator przetwarza dane na podstawie art. 23 ust. 1 pkt. 4 i 5 ustawy, a więc, gdy przetwarzanie jest niezbędne do wykonania określonych prawem zadań realizowanych dla dobra publicznego oraz, gdy jest niezbędne do wypełnienia usprawiedliwionych celów administratorów danych, o których mowa w art. 3 ust. 2 ustawy, a przetwarzanie danych nie narusza praw i wolności osoby, której dane dotyczą. Z treści przytoczonego stanu faktycznego nie wynika czy stowarzyszenie A. przetwarzając dane osobowe pana B., wykonało wskazania z art. 24 i 25 ustawy o ochronie danych osobowych.

Czy stowarzyszenie A. zareagowało na prośbę pana B. zgodnie z przepisami o ochronie danych osobowych?

⁵ Sprawozdanie Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych z działalności za rok 2000,

http://www.giodo.gov.pl/plik/t/pdf/j/pl/id_p/35.pdf [dostęp: 15.5.2016]

Osobie, której dane osobowe są przetwarzane na podstawie art. 23 ust. 1 pkt 5 ustawy o ochronie danych osobowych (gdy są niezbędne dla realizacji usprawiedliwionego celu), przysługuje prawo, uregulowane w art. 32 ust 1 pkt 7 ustawy o ochronie danych osobowych, do wniesienia pisemnego umotywowanego żądania zaprzestania przetwarzania danych ze względu na szczególną sytuację. Zgodnie z tym przepisem, aby móc skutecznie zażądać zaprzestania przetwarzania danych osobowych należy spełnić dwie przesłanki: osoba, której dane dotyczą musi znajdować się w szczególnej sytuacji oraz przetwarzanie służy wypełnieniu prawnie usprawiedliwionych celów realizowanych przez administratorów danych (zgodnie z art. 23 ust 1 pkt 5). Szczególna sytuacja wiązać się może z groźbą ujawnienia przez takie przetwarzanie danych związanych ze sfer prywatności lub życia rodzinnego.⁶

Zwrócenie się pana B. do stowarzyszenia prowadzącego portal dobrywykladowca.pl o usunięcie jego danych było umotywowane tym, że nie wyraził on zgody na przetwarzanie jego danych osobowych, ani nie rejestrował się na portalu; nie wskazał on swojej jednak swojej szczególnej sytuacji, która uzasadniałaby zaprzestanie przetwarzania danych. Na podstawie treści omawianego stanu faktycznego nie można ocenić, czy Pan B. wniósł sprzeciw w wymaganej formie pisemnej.

Zgodnie z art. 32 ust 2 po wniesieniu sprzeciwu administrator, jeżeli nie chce zaprzestać przetwarzania danych osobowych (w każdym momencie może to uczynić dobrowolnie), to powinien ocenić, czy żądanie jest zasadne, jeżeli uzna, że tak, to powinien zaprzestać przetwarzania kwestionowanych danych albo bez zbędnej zwłoki przekazać żądanie Generalnemu Inspektorowi, który wydaje stosowną decyzję. Stowarzyszenie A. nie dokonało żadnej z tych czynności, należy zatem uznać, że nie zareagowało na sprzeciw pana B. zgodnie z przepisami o ochronie danych osobowych. Należy jednak wskazać, że w analizowanym przypadku pan B. nie wykazał swojej szczególnej sytuacji, która uzasadniałaby zaprzestania przetwarzania danych osobowych, zatem najwłaściwszym rozwiązaniem dla administratora byłoby przekazanie przez stowarzyszenie żądania Generalnemu Inspektorowi.

Stowarzyszenie A. zaproponowało panu B. zarejestrowanie się na portalu, w celu umożliwienia mu edytowania swojego profilu i zmieniania danych. O prawie wglądu do swoich danych oraz ich poprawiania stanowi art. 25 ustawy o ochronie danych osobowych. W omawianym przypadku zagwarantowana w ustawie możliwość pana B. ustosunkowania się do przetworzonych danych istnieje tylko wówczas, gdy ze Spółką zostanie zawarta umowa.

⁶ S. Hoc, T. Szewc, Ochrona danych osobowych i informacji niejawnych, Warszawa 2014 str. 80

Należy uznać, że ustawowe prawo pana B. nie może być uzależnione od zawarcia przez niego dodatkowej umowy cywilnoprawnej ze stowarzyszeniem A⁷.

Czy zbiór danych obejmujący dane osobowe wykładowców dostępne na portalu internetowym wymaga zgłoszenia do rejestru Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych?

Zgodnie z art. 40 ustawy o ochronie danych osobowych administrator danych obowiązany jest zgłosić prowadzony przez siebie zbiór danych osobowych do rejestracji Generalnemu Inspektorowi Ochrony Danych Osobowych z wyjątkiem przypadków wskazanych w art. 43 ust. 1 tej ustawy. Prowadzenie przez Generalnego Inspektora ogólnokrajowego, jawnego rejestru zbioru danych ma służyć przede wszystkim zapewnieniu jawności informacji o przetwarzaniu danych⁸

Stosownie do art. 43 ust. 1 pkt 9 ustawy o ochronie danych osobowych z obowiązku rejestracji zbioru danych zwolnieni są administratorzy danych powszechnie dostępnych. Przesłanka ta jest spełniona, jeżeli z danymi zawartymi w zbiorze może się zapoznać, bez szczególnego nakładu sił i środków, nieograniczony krąg podmiotów. Tylko wtedy administrator danych jest zwolniony z obowiązku rejestracji, gdy powszechnie dostępne są wszystkie, a nie tylko niektóre, dane zawarte w zbiorze danych. Zatem w przypadku udostępniania nieograniczonemu kręgowi podmiotów na portalu dobrywykladowca.pl wszystkich danych przetwarzanych w zbiorze, administrator danych nie jest zobowiązany do zgłoszenia tego zbioru do rejestracji Generalnemu Inspektorowi Ochrony Danych Osobowych.

7 Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 21 kwietnia 2014 r., sygn. II SA/Wa 1819/13

8 J. Barta, P. Fajgielski, R. Markiewicz, Ochrona danych osobowych, 2004 str. 698